

Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor ENEMO

Alegeri Parlamentare Anticipate, 11 iulie 2021, Republica Moldova

RAPORT INTERIMAR

01.06.2021-25.06.2021

30 iunie 2021

ENEMO consideră că legislația electorală existentă prevede principalele condiții prealabile pentru desfășurarea unor alegeri parlamentare anticipate competitive. Cu toate acestea, există o serie de reglementări insuficiente și neclare care trebuie abordate pentru a evita interpretările diferite și pentru a îmbunătăți legislația electorală. Administrația electorală și-a gestionat în mare parte activitățile în termenele stabilite și a acționat transparent, deși unele decizii ale CEC au ridicat semne de întrebări cu privire la imparțialitatea unora dintre membrii săi.

La 1 iunie 2021, Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) a detașat oficial o Misiune Internațională de Observare a Alegerilor (MIOA) în Republica Moldova pentru a observa viitoarele Alegeri Parlamentare din 11 iulie 2021.

ENEMO a acreditat în total 7 experți din echipa de bază și 10 observatori pe termen lung (OTL) care activează în cinci echipe. Din cauza riscurilor de sănătate create de pandemia de COVID-19, MIOA activează parțial de la distanță, doar o parte din echipa de bază fiind detașată în țară. În ziua alegerilor ENEMO va observa deschiderea secțiilor de votare, procesele de votare și de numărare a voturilor. Misiunea este condusă de Dr. Zlatko Vujovic.

Aceasta este cea de-a cincea misiune a ENEMO în Republica Moldova. Prezența ENEMO pe parcursul Alegerilor Parlamentare Anticipate din 2021 din Republica Moldova va asigura oferirea unor informații detaliate despre procesul electoral atât comunității naționale cât și celei internaționale. Până la 25 iunie, MIOA a ENEMO a desfășurat 408 de întâlniri, dintre care 132 cu organele electorale, 64 cu partidele politice, 37 cu candidații, 50 cu funcționarii de stat, 31 cu mass-media, 82 cu organizațiile societății civile din țară și 12 cu alte părți interesate și a observat 20 de activități de campanie (întâlniri sau mitinguri).

Misiunea va monitoriza și va evalua mediul politic și electoral general, conduita organelor electorale, agitația electorală, echitatea de gen, procesele de votare și de totalizare a voturilor, soluționarea litigiilor electorale și alte aspecte importante ale procesului electoral, în conformitate cu standardele internaționale pentru alegeri democratice și cadrul legislativ al Republicii Moldova. ENEMO va sensibiliza comunitatea națională și comunitatea

internațională cu privire la principalele provocări și probleme observate la alegeri, pledând astfel pentru modificări adecvate de politici prin adoptarea unor recomandări concrete.

Acest raport interimar se bazează pe constatările ENEMO din regiunile Republicii Moldova, observate de la 1 iunie până la 25 iunie inclusiv, în cadrul cărora experții din echipa de bază a ENEMO și OTL s-au concentrat pe evaluarea activității organelor electorale, înregistrarea partidelor politice și a candidaților, desfășurarea campaniei electorale, contestațiile și recursurile cu privire la alegeri și alte activități legate de alegeri.

Misiunea va publica declarația preliminară privind constatările și concluziile după ziua alegerilor și va rămâne în țară pentru a urmări și eventualele contestații și recursuri după ziua alegerilor. Raportul final va fi publicat în termen de șaiszeci de zile de la validarea rezultatelor alegerilor.

Misiunea internațională de observare a ENEMO pentru Alegerile Parlamentare Anticipate din 11 iulie 2021 din Republica Moldova este susținută financiar de către Delegația Uniunii Europene, Regatul Țărilor de Jos și Institutul Național Democrat. Conținutul documentului ține de responsabilitatea exclusivă a ENEMO și nu reprezintă neapărat poziția donatorilor.

Kingdom of the Netherlands

Rezumat executiv

La 28 aprilie 2021, președintele Republicii Moldova Dna. Maia Sandu a semnat decretul de dizolvare a parlamentului și a anunțat data alegerilor parlamentare anticipate - 11 iulie. Decizia a fost luată după ce Președintele și majoritatea parlamentară nu au reușit să ajungă la un consens asupra candidatului la funcția de Prim-Ministru și să formeze Guvernul. Curtea Constituțională a declarat constituțional decretul de dizolvare a parlamentului, anulând totodată starea de urgență instituită anterior de către Parlament, fapt ce a permis desfășurarea alegerilor.

Cadrul legal existent este în conformitate cu standardele internaționale și poate asigura desfășurarea unor alegeri democratice, dacă este pus în aplicare în mod corespunzător. Cu toate acestea, reglementările în domeniul electoral continuă să fie supuse unor revizuirii substanțiale pentru a soluționa problema ambiguității și lacunelor existente în normele legale și pentru a îmbunătăți reglementările privind soluționarea litigiilor electorale, utilizarea abuzivă a resurselor administrative, supravegherea finanțării campaniei și alte aspecte.

Adoptarea regulamentului privind desfășurarea alegerilor în contextul pandemiei de COVID-19 a fost un fapt pozitiv, chiar dacă a fost realizat cu întârziere, după startul campaniei. Totodată, regulamentul stabilește o abordare diferită față de alegătorii cu simptome de COVID-19, în funcție de ora la care ei se prezintă la secțiile de votare, dacă votează în străinătate, sau dacă locuiesc pe malul stâng al Nistrului. Astfel, tratamentul inegal al alegătorilor nu este justificat. De asemenea, prevederile regulamentului contravin Codului Electoral, fără ca acest aspect să fie abordat de Comisia Electorală Centrală (CEC).

Guvernul a alocat din fondul său de rezervă doar 56% din cheltuielile solicitate de CEC pentru organizarea acestor alegeri. În pofida promisiunilor publice făcute de Guvern de a majora fondurile alocate pentru CEC, precum și promisiunilor CEC de a revizui și reduce cheltuielile estimate, până la data de 25 iunie nu au fost adoptate decizii oficiale în acest sens. ENEMO își exprimă îngrijorarea cu privire la impactul pe care l-ar putea avea insuficiența finanțării asupra bunei desfășurări a procesului electoral și consideră că ar trebui luate toate măsurile necesare pentru a soluționa această problemă în timp util.

În cea mai mare parte, aspectele referitoare la alegeri au fost gestionate de către organele electorale (OE) în conformitate cu cerințele și termenele legale. Activitatea CEC în perioada monitorizată poate fi evaluată per total ca fiind una transparentă. Ședințele CEC au fost deschise pentru observatori și mass-media. CEC a publicat proiectul de ordine de zi al ședințelor în prealabil și a pus la dispoziție proiectele de decizii înainte de fiecare ședință. Ședințele CEC au fost transmise în direct pe pagina oficială de Facebook și pe canalul YouTube al CEC, în timp ce deciziile CEC au fost publicate pe site-ul său web în termen de 24 de ore.

CEC a anunțat deschiderea a 150 secții de votare în 36 de țări pentru alegătorii din diasporă și 41 de secții de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului. Mai mulți interlocutori ai

misiunii de observare s-au arătat îngrijorați în legătură cu decizia CEC privind deschiderea secțiilor de votare pentru alegătorii din diasporă, luată fără a respecta criteriile prevăzute de Codul electoral, decizie care în opinia lor ar fi fost motivată politic. Decizia CEC a devenit un subiect de controversă și proteste și a fost contestată legal de către mai mulți concurenți electorali.

Numărul total al alegătorilor înregistrați în Registrul de stat al alegătorilor este de 3.282.837. Dintre aceștia, 258.691 sunt cetățeni cu drept de vot înregistrați pe malul stâng al Nistrului (Transnistria) și 237.700 cetățeni fără domiciliu sau reședință permanentă. Alegătorii din Transnistria și cei fără o adresă înregistrată nu sunt incluși în lista de bază a alegătorilor și vor fi înregistrați în lista suplimentară în ziua alegerilor. Deși sistemul centralizat SAISE reduce riscurile de fraudare a alegerilor (în primul rând, votarea multiplă), problema Registrului alegătorilor, și anume faptul că acesta nu oferă date exacte despre alegătorii eligibili cu reședința efectivă în țară și nici informații personale actualizate despre diaspora moldovenească, rămâne a fi o problemă care afectează negativ transparența și integritatea procesului electoral.

În termenul prevăzut de legislație, CEC a înregistrat 23 de concurenți electorali, dintre care 20 partide politice și alte organizații socio-politice, 2 blocuri electorale și 1 candidat independent și a respins înregistrarea unui alt candidat independent. Numărul total de candidați la funcția de deputat pe listele concurenților electorali, inclusiv candidatul independent, este de 1.796. ENEMO apreciază pozitiv decizia CEC de a nu înregistra simbolul electoral al unui concurent electoral care era similar cu simbolul unui alt concurent electoral, astfel evitând confuzia alegătorilor.

Nu există nicio cerință pentru reprezentarea ambelor sexe în organele electorale. Toți cei nouă membri ai Comisiei Electorale Centrale sunt bărbați, dar femeile au o reprezentare bună în OE de nivel inferior, inclusiv în funcții de conducere. 37 consilii electorale de circumscripție sunt formate în proporție de 65% din femei și 35% bărbați. Cât despre funcțiile de conducere, 81% dintre secretarii consiliilor electorale de circumscripție, 54% dintre președinți și 46% dintre vicepreședinți sunt femei.

Ritmul inițial lent al campaniei s-a intensificat prin panouri publicitare, care au devenit vizibile în primele zile după înregistrarea oficială a majorității concurenților, agitația electorală pe rețelele de socializare, activități din ușă în ușă, precum și întruniri în număr mic și organizarea unor întruniri la scară mică. Cu toate acestea, observatorii ENEMO au raportat cazuri de nerespectare a măsurilor anti-COVID-19 în cadrul acestor întruniri, inclusiv nepurtarea măștii de protecție de către participanți și nerespectarea normelor privind distanța socială. Neglijarea de către partidele politice și candidați a aspectelor de sănătate a alegătorilor implicați în aceste evenimente este un motiv de îngrijorare, la fel cum este și neaplicarea măsurilor necesare de către organele de poliție.

Termenele inegale pentru agitația electorală continuă să fie o problemă în Republica Moldova. Problema nu a fost abordată, cum nu a fost abordată nici problema restricțiilor excesive privind agitația electorală, care încalcă libertatea de exprimare și standardele internaționale conexe, cum ar fi interzicerea imaginilor și simbolurilor statului.

În cadrul campaniei, în discursurile concurenților au fost observate frecvent mesaje intolerante, pline de ură sau discriminatorii. Pentru a combate incitarea la ură și modera tonul campaniei, CEC a propus concurenților electorali și reprezentanților mass-media să semneze un Cod de conduită. Din păcate, către momentul publicării acestui raport, doar două partide politice au semnat documentul propus.

ENEMO își exprimă îngrijorarea în legătură cu numărul de încălcări raportate în desfășurarea campaniei, inclusiv tendința de favorizare de către autoritățile publice a anumitor candidați, implicarea autorităților publice în campanie observată în mai multe regiuni, acuzațiile de cumpărare a voturilor și utilizare a abuzivă a resurselor administrative. Aceste probleme au un impact negativ asupra percepțiilor privind integritatea procesului și ar putea afecta corectitudinea acestor alegeri.

CEC este responsabilă de supravegherea finanțării campaniei. Comisia verifică rapoartele financiare prezentate în conformitate cu cerințele legale. În unele cazuri, concurenților electorali li s-a solicitat să actualizeze rapoartele incomplete. Cu toate acestea, CEC nu dispune de mecanisme și resurse legale suficiente pentru a verifica sursele donațiilor și corelația acestora cu veniturile declarate de donatori în vederea identificării încălcărilor.

În ce privește mass-media din Republica Moldova, aceasta este diversă și polarizată. Din cauza gradului înalt de concentrare a drepturilor de proprietate asupra posturilor de televiziune naționale, controlate de persoane fizice afiliate partidelor politice, se atestă lipsa independenței editoriale și incapacitatea mass-media de a asigura o mediatizare echilibrată. În timp ce radioteleviziunea rămâne a fi sursa principală de informații cu caracter politic, politicienii folosesc din ce în ce mai mult cele mai influente surse mass-media online, inclusiv social media, în calitate de platformă pentru comunicarea mesajului lor electoratului. Lipsa unei reglementări specifice privind mass-media online și social media trezește îngrijorări în legătură cu răspândirea informațiilor false către mai mulți destinatari vizați, ceea ce influențează formarea opiniei politice.

Normele legale existente nu garantează dreptul la căi de atac eficiente și soluționarea la timp a contestațiilor. Pentru unele contestații se stabilesc termene extinse, iar cadrul normativ permite și prelungirea termenului pentru soluționarea contestațiilor. Prevederile referitoare la procedurile de recurs și autoritatea competentă pentru examinarea contestațiilor, precum și dreptul la contestare au fost supuse unor interpretări diferite și au generat ambiguitate. Reglementările neclare și insuficiente lasă spațiu pentru respingerea contestațiilor de către CEC din diferite motive, inclusiv inadmisibilitate.

CEC a înregistrat organizații internaționale și naționale în conformitate cu prevederile legislației și cooperează activ cu acestea. ENEMO își exprimă îngrijorarea cu privire la tentativele de a discredita activitatea și reputația uneia dintre cele mai fiabile organizații de monitorizare a alegerilor.

Context

Ultimele alegeri parlamentare desfășurate în februarie 2019 nu s-au materializat cu o majoritate parlamentară stabilă. Doar patru partide politice au depășit pragul de reprezentare necesar pentru a accede în parlament, fără însă a obține o majoritate clară: (1) Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), (2) Partidul Democrat din Moldova (PDM), (3) ACUM - o alianță electorală dintre partidele DA și PAS și (4) Partidul Șor.

Noua coaliție de guvernare constituită din blocul ACUM și PSRM, două formațiuni politice de orientare opusă, a instituit guvernul condus de Maia Sandu din partea PAS. Guvernul Sandu s-a aflat la putere timp de doar 5 luni și a fost înlocuit de un guvern condus de către Premierul Ion Chicu, numit de coaliția PSRM-PDM. Subsequent, Prim-ministrul Chicu a demisionat după ce Maia Sandu a fost aleasă președinte al Republicii Moldova în urma celui de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale din noiembrie 2020, învingându-l pe președintele în exercițiu de atunci, Igor Dodon. Demisia Premierului Chicu a fost urmată de formarea unui guvern interimar condus de către Prim-ministrul interimar Dl. Aureliu Ciocoi, Ministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene în Guvernul Chicu.

Alegerile parlamentare anticipate au fost declanșate după ce noul Președinte ales al țării doamna Maia Sandu și majoritatea parlamentară constituită, în principal, din deputații din partea PSRM și PDM nu au reușit să ajungă la un consens privind formarea unui nou guvern. În conformitate cu prevederile Constituției, președintele numește un candidat la funcția de prim-ministru după consultări cu fracțiunile parlamentare. În cazul în care Parlamentul nu reușește să numească un prim-ministru după cel puțin două tentative, Președintele are dreptul să dizolve Parlamentul. Președintele țării a efectuat o serie de manevre, inclusiv a propus candidați care nu puteau întruni numărul majoritar de voturi, fiind astfel provocate alegerile parlamentare anticipate.

Prima încercare de instituire a unui guvern nou a avut loc la 11 februarie 2021. Totuși, Natalia Gavrilița nu a obținut votul de încredere din partea Parlamentului. PSRM și partenerii acestuia din parlament au propus candidatura fostei ministre a finanțelor Mariana Durleșteanu pentru funcția de prim-ministru. Deși a avut sprijinul a 54 din 101 de deputați, această candidatură nu a fost desemnată de președintele Sandu.

La 25 martie, Parlamentul urma să examineze solicitarea de investitură a candidaturii lui Igor Grosu, dar încercarea a eșuat din lipsă de cvorum. La 29 martie, prin demersul adresat Curții Constituționale, Maia Sandu a solicitat Curții să constate existența circumstanțelor pentru dizolvarea parlamentului. Pentru a preveni dizolvarea parlamentului, majoritatea parlamentară a declarat stare de urgență în legătură cu pandemia de COVID-19. La 28 aprilie starea de urgență a fost declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională. Ulterior, în aceeași zi, președintele Sandu a semnat decretul de dizolvare a parlamentului și a anunțat data alegerilor parlamentare anticipate – pentru 11 iulie.

Cadrul legal și sistemul electoral

A. Cadrul legal

Cele mai importante acte legislative care reglementează alegerile parlamentare sunt Constituția Republicii Moldova, Codul electoral¹, Legea privind partidele politice² și Legea cu privire la Concepția Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri”³. Unele aspecte ale procesului electoral sunt reglementate de Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați⁴, Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități⁵, Codul penal⁶, Codul administrativ⁷, Codul contravențional⁸ etc. Acte normative relevante sunt adoptate și de către Comisia Electorală Centrală (CEC). Totodată, Republica Moldova a ratificat un număr mare de tratate internaționale care reglementează protecția drepturilor omului, mai multe aspecte ale cărora se referă la alegeri.⁹

Pentru alegerile parlamentare anticipate din 2021 nu au fost adoptate modificări la Codul electoral sau alte legi relevante. Modificările adoptate în 2020 au fost în cea mai mare parte de natură tehnică și nu au produs schimbări substanțiale în legislație. În același timp, mai multe recomandări elaborate de ENEMO pentru îmbunătățirea legislației electorale nu au fost până în prezent luate în considerație și problemele identificate anterior continuă să existe.

Legislația în vigoare este în conformitate cu principalele standarde internaționale și poate garanta desfășurarea alegerilor democratice, dacă este pusă în aplicare cu bună-credință. Cu toate acestea, se atestă unele probleme care necesită a fi abordate. În special, este vorba de aspecte ce țin de soluționarea litigiilor electorale, utilizarea abuzivă a resurselor administrative și supravegherea finanțării campaniei. Unele prevederi sunt ambigue sau incomplete.¹⁰

La data de 3 iunie curent, Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică (CNESP) a adoptat Hotărârea nr.56 prin care a aprobat „Instrucțiunea privind organizarea și desfășurarea de către Comisia Electorală Centrală a scrutinelor electorale în condițiile situației pandemice

¹ [Legea nr. 1381](#) din 21.11.1997

² [Law No. 294](#) din 21.12.2007

³ [Legea nr. 101](#) din 15.05.2008

⁴ [Legea nr. 5](#) din 09.02.2006

⁵ [Legea nr. 60](#) din 30.03.2012

⁶ [Legea nr. 985](#) din 18.04.2002

⁷ [Legea nr. 116](#) din 19.07.2018

⁸ [Legea nr. 118](#) din 24.10.2008

⁹ Printre acestea se numără Convenția europeană a drepturilor omului și a libertăților fundamentale; Pactul internațional privind drepturile civile și politice (ICCPR); Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW); Convenția asupra drepturilor politice ale femeii; Pactul internațional privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD); Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CRPD) etc.

¹⁰ De exemplu, Articolul 51 (4) al Codului Electoral, definiția campaniei electorale etc.

prin infecția COVID-19”.¹¹ Deși hotărârea a fost adoptată cu anumite întârzieri, după ce campania începuse deja la 21 mai, aceasta poate fi apreciată ca un pas înainte spre asigurarea respectării în perioada electorală a tuturor reglementărilor în vederea evitării răspândirii infecției COVID-19. Un aspect pozitiv este și adoptarea unor prevederi speciale pentru a permite persoanelor aflate în auto-izolare să voteze prin intermediul urnei mobile. De asemenea, trebuie remarcat faptul că Instrucțiunea prevede o abordare diferită față de diferite categorii de alegători care prezintă simptome de infecție respiratorie, precum și conține unele derogări de la Codul electoral.¹²

B. Sistemul electoral

Alegerile pentru Parlamentul unicameral din Republicii Moldova sunt organizate o dată la fiecare patru ani. Cei 101 de deputați sunt aleși în baza unui sistem de reprezentare proporțională (sistem cu reprezentare proporțională pe liste de partid) prin liste de partide închise și cu o singură circumscripție națională. Sistemul electoral mixt introdus pentru alegerile parlamentare din 2019 a fost anulat, fiind reintrodus sistemul de reprezentare proporțională.

O listă de candidați poate conține între 51 și 103 persoane. Mandatele de deputat în Parlament se distribuie între candidații electorali care au obținut minimul necesar de voturi pentru trecerea pragului de reprezentare prevăzut de legislație. Pragul de reprezentare la nivel național variază în funcție de tipul listei; pentru partide sau organizații social-politice pragul este de 5%, în timp ce pentru un bloc electoral format din două sau mai multe partide - 7%. Candidații independenți, care nu sunt incluși pe lista niciunui partid, pot candida, dar pentru a fi incluși în procesul de distribuire a mandatelor, aceștia trebuie să treacă de pragul de reprezentare de 2%. Legislația electorală prevede cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe. În plus, candidații sunt incluși pe liste conform formulei de cel puțin patru candidați de fiecare gen la fiecare zece nume din listele partidelor. Cererea de înregistrare a listei de candidați care nu îndeplinește cerința privind reprezentarea de gen se respinge.

Administrarea procesului electoral

Alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 sunt gestionate de o administrație electorală structurată în trei niveluri: Comisia Electorală Centrală (CEC), 37¹³ Consilii electorale de circumscripție și 2.150 Birouri electorale ale secțiilor de votare. CEC este responsabilă de supravegherea activității consiliilor electorale de circumscripție și a

¹¹ [Hotărârea](#) Nr.56 a Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică din 03.06.2021

¹² Pentru mai multe detalii, a se vedea secțiunile privind Administrarea alegerilor și Înregistrarea alegătorilor

¹³ Numărul consiliilor electorale de circumscripție se ridică la 38, dar numai 37 dintre acestea au fost instituite de CEC. Consiliul electoral de circumscripție nr. 3, desemnat pentru circumscripția electorală Bender, nu a fost constituit. Consiliul electoral de circumscripție nr. 37 acoperă secțiile de votare înființate pentru alegătorii din stânga Nistrului, inclusiv Municipiul Bender și unele localități din raionul Căușeni.

birourilor electorale ale secțiilor de votare, precum și de înregistrarea concurenților electorali, compilarea și distribuirea listelor electorale, totalizarea rezultatelor alegerilor, supravegherea finanțării campaniilor etc. Consiliile electorale de circumscripție și birourile electorale ale secției de votare administrează procedurile de votare și de numărare în ziua alegerilor.

Conform prevederilor Codului Electoral, consiliile electorale de circumscripție sunt constituite de CEC cu cel puțin 50 de zile înainte de alegeri (adică nu mai târziu de 21 mai 2021), iar birourile electorale ale secțiilor de votare sunt constituite de către consiliul electoral de circumscripție respectiv cu cel puțin 25 de zile înainte de alegeri (adică nu mai târziu de 15 iunie).

A. Comisia Electorală Centrală (CEC)

CEC este un organ permanent cu un mandat determinat pentru cinci ani și este constituit din nouă membri. Un membru este desemnat de către Președintele Republicii Moldova, ceilalți 8 membri sunt desemnați de către Parlament, cu respectarea reprezentării proporționale a majorității și a opoziției. Chiar dacă mandatul membrilor actuali ai CEC a expirat la 17 iunie 2021, cadrul legal¹⁴ permite prelungirea mandatului pentru perioada electorală.

Parlamentul Republicii Moldova a fost dizolvat și nu este în drept să modifice Legea bugetului de stat pentru anul 2021 pentru a aloca resurse financiare în vederea organizării alegerilor. În această situație, CEC a solicitat Guvernului să aloce mijloace financiare necesare pentru organizarea și desfășurarea alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie. Cheltuielile estimate de CEC se ridică la 125.046.700 MDL¹⁵. La 12 mai, Guvernul a decis să aloce 70.000.000 MDL¹⁶ din fondul de rezervă al guvernului către CEC, sumă ce reprezintă doar 56% din cheltuielile solicitate de CEC. În cadrul aceleiași hotărâri, Guvernul a recomandat CEC să revizuiască Hotărârea nr. 4816 și să reducă devizul de cheltuieli estimat. În pofida promisiunilor publice făcute de guvern de a majora fondurile alocate pentru CEC, precum și promisiunilor CEC de a revizui și reduce devizul de cheltuieli, până la data de 25 iunie nu au fost adoptate decizii oficiale în acest sens. ENEMO își exprimă îngrijorarea cu privire la impactul finanțării insuficiente asupra bunei desfășurări a procesului electoral și solicită autorităților moldovenești să întreprindă toate măsurile necesare pentru a soluționa această problemă în timp util.

¹⁴ Art. 17, para. (6) al Codului Electoral: În cazul în care mandatul Comisiei Electorale Centrale expiră în cursul perioadei electorale, mandatul se prelungește de drept până la finele acestei perioade și intrarea ulterioară în funcție a noilor membri, dar cu cel mult 90 de zile.

¹⁵ Hotărârea CEC Nr. [4816](#) din 30.04.2021 cu privire la aprobarea devizului de cheltuieli estimativ pentru organizarea și desfășurarea alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021. Devizul de cheltuieli estimativ pentru activitatea Comisiei Electorale Centrale, consiliilor electorale de circumscripție de nivelul II, birourilor electorale ale secțiilor de votare din țară, birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate și cheltuieli pentru echipament/bunuri AntiCovid în sumă de 122 925,4 mii lei și Devizul de cheltuieli estimativ pentru activitatea Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral pe lângă CEC în sumă de 2 121,3 mii lei.

¹⁶ [HOTĂRÂREA](#) Nr. 57 din 12-05-2021 cu privire la alocarea mijloacelor financiare.

La 5 mai, CEC a adoptat programul calendaristic¹⁷ pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor Parlamentare anticipate din 11 iulie 2021. Până în prezent, organele electorale au respectat în general¹⁸ termenele prevăzute în acest calendar.

Comisia Electorală Centrală organizează ședințe de două ori pe săptămână, în timp ce ședințele extraordinare sunt organizate la necesitate. De la începutul perioadei electorale, 5.05.2021, și până la data de 25 iunie, CEC a desfășurat 25 de ședințe. MIOA ENEMO a avut posibilitatea să monitorizeze 15 ședințe ale CEC. Din cauza pandemiei de COVID-19, ședințele sunt organizate în format hibrid (atât online, cât și cu prezență fizică). Ședințele CEC sunt transmise online pe pagina oficială de Facebook și canalul YouTube al CEC.

Ședințele CEC au fost deschise pentru observatori și mass-media. CEC a publicat în prealabil agenda viitoarelor ședințe¹⁹ și a pus la dispoziție proiectele de hotărâri înainte de fiecare ședință. În conformitate cu Codul Electoral, hotărârile CEC ar trebui să fie publicate pe site-ul web al instituției în termen de 24 de ore. ENEMO constată că această cerință a fost în general respectată.

De la începutul perioadei electorale și până la data de 25 iunie, CEC a adoptat un număr total de 183 de hotărâri. Majoritatea hotărârilor vizează înregistrarea concurenților electorali, constituirea organelor electorale de nivel inferior, acreditarea observatorilor, aprobarea sau modificarea regulamentelor CEC, finanțarea campaniei electorale etc.

Site-ul CEC conține informații în limba de stat și în limbile rusă și engleză. În timp ce informația în limba de stat este actualizată regulat, celelalte două versiuni ale site-ului conțin doar unele informații. ENEMO constată că o parte din conținutul relevant, cum ar fi procesul verbal al ședințelor CEC, este publicat cu întârzieri semnificative, în timp ce hotărârile consiliilor electorale de circumscripție nu sunt publicate deloc. Această practică poate afecta transparența procesului de administrare a alegerilor.

CEC și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) desfășoară campanii informare și de educare a alegătorilor la nivel național, implementează o serie de programe de instruire pentru părțile interesate în domeniul electoral și publică informații despre procesul electoral pe site-urile lor web. Instruirile pentru organele electorale de nivel inferior se desfășoară conform unui plan, atât în format online, cât și cu prezență fizică, în limba de stat și în limba rusă. Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral a planificat să organizeze instruirii pentru judecători, ofițeri de poliție, jurnaliști, contabili și persoane de încredere ale concurenților electorali.

CEC nu a pus la dispoziție nicio recomandare privind reducerea riscurilor pentru sănătatea publică în contextul organizării scrutinului în situație de pandemie COVID-19, întrucât

¹⁷ <https://bit.ly/3vP8m08>

¹⁸ Întârzieri minore au fost observate de MIOA ENEMO în ceea ce privește respectarea termenului limită pentru constituirea consiliilor electorale de circumscripție și alegerea președinților, vicepreședinților și secretarilor acestora.

¹⁹ Potrivit Articolului 25, alineatul (2) al Codului Electoral, ședințele Comisiei se anunță cu 48 de ore înainte de desfășurarea lor, cu excepția ședințelor din perioada electorală, când trebuie anunțate într-un termen mai scurt în virtutea faptului că problemele cer o examinare urgentă.

instrucțiuni cu privire la acest subiect²⁰ au fost emise de Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică (CNESP), similare celor emise pentru alegerile prezidențiale din 2020. Unele măsuri prevăzute de instrucțiunile CNESP nu sunt în deplină concordanță cu legislația electorală²¹. Aceste discrepanțe pot cauza neînțelegeri în timpul procesului electoral. ENEMO își exprimă îngrijorarea în legătură cu faptul că acest aspect nu a fost abordat de CEC, deși până la alegeri a rămas foarte puțin timp.

În timp ce conduita CEC a fost evaluată de majoritatea interlocutorilor ca fiind în general profesionistă și transparentă, mai mulți interlocutori și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu hotărârea CEC referitoare la constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii din străinătate, luată fără a respecta cele trei criterii²² prevăzute de Codul electoral și care în opinia lor ar fi fost motivată politic. CEC a trebuit să modifice hotărârile privind constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii din străinătate²³, precum și pentru alegătorii din stânga Nistrului²⁴. Ambele hotărâri, inclusiv cele modificate, au fost contestate în mai multe instanțe.²⁵

²⁰ https://gov.md/sites/default/files/hotarirea_cnesp_nr.56_din_03.06.2021.pdf

²¹ Conform acestor instrucțiuni, președintele organului electoral poate înlocui funcționarul sau personalul auxiliar în caz de depistare a unor simptome ale infecției respiratorii acute și să restricționeze accesul vizitatorilor (partea 2, para. 2.2). Instrucțiunile CNESP conțin o referință la orele de votare (partea 4, para. 4.11) între orele 08:00 - 21:00, în timp ce în conformitate cu Codul electoral (articolul 5), votarea în Ziua alegerilor trebuie să înceapă la ora 07:00. Prezentarea documentelor și a materialelor electorale se va efectua de către președintele organului electoral însoțit de cel mult un membru (partea 5, alineatul 5.2) conform instrucțiunilor CNESP, în timp ce în conformitate cu Codul electoral, această procedură ar trebui să fie efectuată de către președintele biroului electoral al secției de votare împreună cu ofițerul de poliție și cel puțin doi membri ai biroului electoral respectiv (articolul 63 alineatul (6)).

²² În conformitate cu art. 31, alineatul (3) al Codului Electoral al Republicii Moldova, secțiile de votare pentru alegătorii din străinătate sunt organizate de CEC cu acordul prealabil al Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE) în baza numărului alegătorilor care au participat la scrutinul precedent, organizat în circumscripția națională, în baza înregistrării prealabile a cetățenilor moldoveni aflați în străinătate, dar și în baza informației obținute de către MAEIE de la autoritățile competente ale țărilor de reședință a cetățenilor Republicii Moldova privind numărul și aflarea acestora. MAEIE a propus CEC-ului să organizeze 191 secții de votare

²³ Hotărârea CEC Nr. 4966 din 05.06.2021 cu privire la constituirea secțiilor de votare în străinătate pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 modificată prin hotărârile CEC Nr. 4974 din 08.06.2021 și nr. 5060 din 23.06.2021. CEC a decis inițial să constituie 139 de secții de votare, apoi să reorganizeze și să majoreze numărul secțiilor de votare la 146 și după mai multe decizii judecătorești să constituie în total 150 de secții de votare pentru alegătorii din străinătate. Prima decizie s-a soldat cu proteste din partea mai multor concurenți electorali, precum și criticilor din partea președintelui, guvernului și societății civile.

²⁴ Hotărârea CEC Nr. 4965 din 05.06.2021 cu privire la organizarea secțiilor de votare pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului (Transnistria), municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni, modificată prin Hotărârea nr. 4999 din 15.06.2021. CEC a decis inițial să deschidă 44 secții de votare pentru cetățenii care locuiesc pe malul stâng al Nistrului, dintre care 3 în localități controlate doar parțial de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova: 2 în municipiul Bender și 1 în comuna Corjova din raionul Dubăsari. Ulterior, Inspectoratul General al Poliției a informat CEC că, după discuțiile cu Comisia mixtă de control din 10 iunie privind acțiunile care ar putea pune în pericol buna desfășurare a procesului electoral, au fost identificate dificultăți potențiale care ar putea afecta negativ buna funcționare a scrutinului în secțiile de votare din Bender și Corjova. Astfel, CEC a trebuit să modifice prima hotărâre și să reducă numărul total al secțiilor de votare de la 44 la 41, excluzând astfel secțiile de votare din Bender și Corjova.

²⁵ Blocul electoral „RENATO USATÎ”, Partidul Politic PAS (Partidul Acțiune și Solidaritate), Partidul Politic Platforma DA (Platforma Demnitate și Adevăr), Partidul Politic PUN (Partidul Unității Naționale), Partidul Politic AUR (Alianța pentru Uniunea Românilor), Partidul Politic Democrația Acasă și Partidul Politic PACE

B. Consiliile electorale de circumscripție

Cu cel puțin 55 de zile înainte de alegeri, CEC ar trebui să constituie circumscripțiile electorale care corespund, de regulă, hotarelor unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi ale Republicii Moldova, unității teritoriale autonome Găgăuzia, municipiilor Chișinău și Bălți, precum și, cu cel puțin 50 de zile înainte de alegeri (nu mai târziu de 21 mai 2021), să constituie consiliile electorale de circumscripție. ENEMO constată că CEC a constituit circumscripțiile electorale și consiliile electorale de circumscripție în conformitate cu prevederile legale²⁶ și că toate termenele au fost respectate²⁷.

Consiliile electorale de circumscripție ar trebui să fie formate dintr-un număr impar de membri, cel puțin 7 și cel mult 11, dintre care cel puțin 3 trebuie să dețină studii superioare în domeniul dreptului sau administrației publice. Cu excepția Consiliului electoral de circumscripție nr.1 (municipiul Chișinău), format din 11 membri, și Consiliul electoral de circumscripție nr. 38 (pentru secțiile de votare stabilite în străinătate), care este compus din 10²⁸ membri, toate celelalte consilii electorale de circumscripție sunt formate din 9 membri²⁹. Cele 37 consilii electorale de circumscripție sunt constituite dintr-un număr total de 336 de membri, dintre care 220 femei (65%) și 116 bărbați (35%). Doi membri ai consiliilor electorale de circumscripție ar trebui să fie numiți de instanțele de judecată, doi membri de către consiliile locale de nivelul doi sau de Adunarea Populară a UTA Găgăuzia, iar partidele politice și alte organizații social-politice reprezentate în Parlament ar trebui să numească câte un candidat fiecare³⁰. În termen de trei zile de la constituire, consiliile electorale de circumscripție ar trebui să aleagă prin vot secret un președinte, un vicepreședinte și un secretar din rândurile membrilor lor. ENEMO constată că termenele limită prevăzute pentru procedurile de alegere în funcții executive ale consiliilor electorale de circumscripție și publicarea informației despre componență, locație și date de contact au fost respectate.

(Acasă Construim Europa) au contestat inițial hotărârea CEC [4966](#) și, ulterior, hotărârea CEC [4974](#) cu privire la constituirea secțiilor de votare în străinătate la Curtea de Apel Chișinău. La 17.06.2021, Curtea de Apel Chișinău a [dispus](#) anularea anexelor la Hotărârile CEC. La 18.06.2021 CEC a contestat hotărârea Curții de Apel Chișinău la Curtea Supremă de Justiție. Recursul CEC a fost [respins](#) de Curtea Supremă de Justiție la 22 iunie 2021. După consultări suplimentare cu reprezentanții MAEIE, CEC a aprobat o listă de 150 de secții de votare pentru alegătorii din străinătate cu hotărârea nr. [5060](#) din 23 iunie 2021.

²⁶ Art. 28 alineatul (1) și Art. 80 alineatul (1) al Codului Electoral; Punctele (8) - (9) ale [Regulamentului](#) privind particularitățile constituirii și funcționării secțiilor de votare pentru alegătorii Republicii Moldova domiciliați în unitățile administrativ-teritoriale din stîngă Nistrului (Transnistria), municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni, aprobat prin hotărârea CEC Nr. [1567/2018](#).

²⁷ CEC a constituit 38 circumscripții electorale la 13.05.2021 (Hotărârea Nr. [4836](#)) și 37 consilii electorale ale circumscripțiilor electorale la 21.05.2021 (hotărârile Nr. 4861 – 4897). CEC nu a constituit consilii electorale de circumscripție pentru circumscripția electorală nr. 3 (Bender).

²⁸ Inițial, Consiliul electoral de circumscripție nr. 38 avea 11 membri. Pe 14 iunie, Secreriu Victor, membru al CECE 38, a demisionat. În aceeași zi, CEC a decis modificarea hotărârii nr. [4897](#) din 21.05.2021 pentru constituirea CECE 38 prin hotărârea Nr. [4992](#) din 14.06.2021, prin excluderea domnului Secreriu de pe lista membrilor CECE 38. Până la 25.06.2021 CEC nu luase nicio decizie nici privind înlocuirea membrului demisionat, nici excluderea unui alt membru, pentru a se conforma Codului electoral.

²⁹ https://a.cec.md/storage/ckfinder/files/C2_tabel_date%20de%20contact%20a%20CECE%20II.pdf

³⁰ Adunarea Populară a UTA Găgăuzia (CECE 36), Municipiul Chișinău (CECE 1) și consiliile locale de nivelul al doilea Dubăsari (CECE 15), Fălești (CECE17) și Taraclia (CECE 33) nu au nominalizat niciun membru pentru respectivele CECE. CEC a desemnat ceilalți membri ai CECE 1, 15, 17, 33 și 36 din Registrul funcționarilor electorali.

Până la 25 iunie, CEC a operat 9 modificări în componența consiliilor electorale de circumscripție, dintre care 8 înlocuiri și 1 excludere.

Consiliile electorale de circumscripție afișează toate hotărârile și orice alte informații relevante în locurile special desemnate la sediile lor. Câteva consilii electorale de circumscripție își publică hotărârile pe pagina web oficială a respectivei unități administrative-teritoriale de nivelul al doilea³¹. Toate consiliile electorale de circumscripție transmit hotărârile lor către CEC în mod sistematic. ENEMO remarcă faptul că o secțiune dedicată pe pagina web a CEC pentru hotărârile consiliilor electorale de circumscripție, o practică aplicată în ultimele alegeri parlamentare din 2019, nu este prevăzută pentru acest scrutin. ENEMO consideră că lipsa unei astfel de secțiuni dedicate este un pas în urmă în ceea ce privește transparența și oferirea de informații publicului.

C. Birourile electorale ale secțiilor de votare

Pentru desfășurarea procedurilor de votare și numărare, circumscripțiile electorale ar trebui să fie împărțite în secții de votare. Secțiile de votare sunt constituite de consiliile electorale de circumscripție în localități în baza recomandărilor din partea primarilor orașelor (municipiilor), sectoarelor și satelor (comunelor), cu cel puțin 35 de zile înainte de ziua alegerilor. Pentru fiecare secție de votare ar trebui să fie repartizați între 30 și 3.000 de alegători, deși acest plafon poate fi depășit cu până la 10 la sută, din nou la propunerea primarilor respectivi. De regulă, secțiile de votare sunt deschise în spații proprietate publică și ar trebui să fie echipate astfel încât să faciliteze accesul persoanelor de vârstă înaintată și al persoanelor cu dizabilități.

În termenul prevăzut de Codul electoral au fost constituite 2.142 secții de votare, dintre care 139 pentru alegătorii din străinătate și 44 pentru alegătorii din stânga Nistrului. După mai multe modificări ale hotărârilor CEC și deciziilor instanțelor judecătorești, numărul total al secțiilor de votare a fost majorat până la 2150, dintre care 150³² pentru alegătorii din străinătate și 41³³ pentru alegătorii din stânga Nistrului.

Birourile electorale ale secțiilor de votare ar trebui să fie constituite de consiliile electorale de circumscripție cu cel puțin 25 de zile înainte de alegeri (adică cel târziu la 15 iunie 2021) și ar trebui să fie formate dintr-un număr impar între 5 și 11 membri. Consiliile locale desemnează 3 candidați, în timp ce ceilalți membri sunt desemnați de partidele politice și organizațiile social-politice reprezentate în Parlament, câte un candidat de la fiecare

³¹ CECE 2, Bălți; CECE 4, Anenii Noi; CECE 7, Cahul; CECE 10, Căușeni; CECE 12, Criuleni; CECE 16, Edineț; CECE 17, Fălești; CECE 18, Florești; CECE 20, Hâncești; CECE 22, Leova; CECE 24, Ocnița; CECE 29, Soroca; CECE 30, Strășeni.

³² Hotărârea CEC Nr. [4966](#) din 5.06.2021 – cu privire la constituirea secțiilor de votare în străinătate pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 a fost modificată prin hotărârea Nr. [4974](#) din 08.06.2021 și ulterior prin hotărârea nr. [5060](#) din 23.06.2021.

³³ Hotărârea CEC Nr. [4965](#) din 5.06.2021 – cu privire la organizarea secțiilor de votare pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului (Transnistria), municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni în cadrul alegerilor parlamentare anticipate din data de 11 iulie 2021 a fost modificată prin Hotărârea Nr. [4999](#) din 15.06.2021.

formațiune. Observatorii ENEMO au raportat că, în câteva cazuri, consiliile locale³⁴ și partidele politice³⁵ nu au prezentat consiliilor electorale de circumscripție candidaturi pentru birourile electorale ale secțiilor de votare. În astfel de cazuri, membrii au fost desemnați de către consilii electorale de circumscripție din Registrul funcționarilor electorali.

Observatorii ENEMO au raportat câteva cazuri de întârzieri în procesul de constituire a consiliilor electorale de circumscripție și alegere a președinților, vicepreședinților și secretarilor acestora, care însă nu au influențat semnificativ integritatea procesului.

Înregistrarea alegătorilor

În conformitate cu prevederile Constituției³⁶, cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege.

Moldova folosește un sistem pasiv de înregistrare a alegătorilor. Listele electorale sunt întocmite de CEC în baza Registrului de stat al alegătorilor, un sistem informațional integrat unic conceput pentru a colecta, stoca, actualiza și revizui datele despre cetățenii moldoveni cu drept de vot. Persoanele decedate și cele care au pierdut cetățenia moldovenească ar trebui excluse din Registrul de stat al alegătorilor. Mai mulți interlocutori ai MIOA ENEMO și-au exprimat îngrijorarea cu privire la acuratețea³⁷ listelor electorale. Ei suspectează că un număr mare de persoane decedate și persoane care nu mai sunt în țară ar fi în continuare prezente pe listele electorale. În pofida acestor suspiciuni, cetățenii își pot verifica cu ușurință datele și pot solicita modificările necesare la listele electorale.

Numărul total al alegătorilor înregistrați în Registrul de stat al alegătorilor este de 3.282.837. Din acest număr total, 2.786.446 de cetățeni cu drept de vot sunt atribuiți unităților administrative de nivelul doi (32 raioane, 2 municipii și UTA Găgăuzia). Diferența include persoanele fără domiciliu sau reședință stabilă, inclusiv persoane emigrate în străinătate (237.700 alegători) și cetățenii cu drept de vot înregistrați în unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului (Transnistria, 258.691). Alegătorii din Transnistria și cei fără viză de domiciliu nu sunt incluși în lista electorală de bază și vor fi înregistrați în lista electorală suplimentară în ziua alegerilor. Deși sistemul centralizat SAISE reduce riscurile de fraudare a alegerilor (în primul rând, votarea multiplă), problema Registrului alegătorilor, și anume

³⁴ Localitățile Reci și Rădeni din Călărași, precum și Ștefan Vodă (3 consilii electorale de circumscripție) și suburbiile municipiului Chișinău, unde proiectul de decizie a fost supus la vot, însă nu a fost votat din cauza lipsei de cvorum.

³⁵ În cadrul circumscripției electorale 12, Criuleni, formațiunea politică „Platforma Da” nu a prezentat 38 de candidaturi. Alte partide politice nu au numit membri în toate consiliile electorale de circumscripție din cauza lipsei de reprezentanți, în special în sate.

³⁶ Art. 38 din Constituție.

³⁷ Printre alte inexactități raportate de interlocutori, a fost menționată incertitudinea cu privire la numărul de alegători din UTA Găgăuzia, unde lista electorală națională include 130.000 de alegători, în timp ce registrul alegătorilor gestionat de autoritățile autonomiei găgăuze include 108.000 persoane.

faptul că acesta nu oferă date exacte despre alegătorii eligibili cu reședința efectivă în țară și nici informații personale actualizate despre diaspora moldovenească, rămâne a fi o problemă care afectează negativ transparența și integritatea procesului electoral.

Alegătorii care, din motive de sănătate sau orice alt motiv justificat (pacienții tratați la domiciliu, vârstnicii etc.), nu pot vota direct la secția de votare, au posibilitatea să depună o cerere pentru a vota la locul de aflare. Votarea cu urna mobilă este asigurată și pentru alegătorii care nu pot părăsi locuința sau sunt internați în spital în circumstanțe legate de infecția cu COVID-19. Alegătorii care vor prezenta sau vor fi suspectați că ar prezenta cele mai frecvente simptome de COVID-19 înainte de ora 15:00 în ziua alegerilor nu vor fi admiși în secția de votare, ci vor fi incluși în lista de votare la domiciliu. După ora 15:00, vor fi create condiții de vot pentru persoanele cu simptome de COVID-19 prin oferirea de măști, mănuși, trecere prioritară la cabina de vot și contact minim cu alte persoane din secția de votare. În secțiile de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului, precum și în secțiile de votare din străinătate, votarea va fi permisă tuturor alegătorilor, indiferent de starea lor de sănătate³⁸. În opinia ENEMO, această abordare diferențiată față de drepturile alegătorilor nu este fundamentată temeinic și nu asigură tratamentul egal al alegătorilor.

Listele electorale sunt afișate la sediul biroului electoral al secției de votare, precum și pe site-ul CEC, și alegătorii își pot verifica datele până la data de 10 iulie curent. În cazul în care observă discrepanțe sau greșeli în datele lor personale (sau dacă observă că nu au fost incluși în liste), cetățenii pot depune o reclamație sau o cerere de corectare. Ultima zi pentru solicitarea corectărilor este ziua precedentă zilei alegerilor. Cererile pentru corectarea listelor electorale se examinează în termen de 24 de ore de către organul electoral respectiv și, în cazul respingerii cererii, decizia organului electoral poate fi atacată în instanță.

Înregistrarea candidaților

Dreptul de a fi ales este garantat cetățenilor de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv. Nu pot fi aleși militarii cu serviciul în termen; persoanele care sunt condamnate la închisoare prin hotărâre judecătorească definitivă și își ispășesc pedeapsa în instituții penitenciare, persoanele care au antecedente penale nestinse pentru infracțiuni săvârșite cu intenție, precum și persoanele private de dreptul de a ocupa funcții de răspundere.

În termenul prevăzut de legislație, 24 de concurenți electorali, dintre care 20 de partide politice și alte organizații social-politice³⁹, 2 blocuri electorale⁴⁰ și 2 candidați independenți⁴¹

³⁸ [Hotărârea](#) Nr. 56 a Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică din 3.06.2021, Partea 4, para. 4.9, 4.10, 4.11.

³⁹ Partidul „Acasă Construim Europa”; Partidul acțiunii comune - Congresul civic; Partidul „Șor”; PAS - Partidul Acțiune și Solidaritate; „Speranța-Надежда”; Partidul Democrat din Moldova; Platforma Demnitate și Adevăr; Partidul Unității Naționale; „Democrația acasă”; Partidul „NOI”; Partidul Dezvoltării și Consolidării

au depus cererea de înregistrare la CEC. Criteriile de bază pentru înregistrarea blocurilor electorale, a partidelor politice și a altor organizații social-politice au fost numărul de candidați pe liste (51-103) și cota de gen (min. 40% de reprezentare a ambelor genuri; cel puțin patru candidați din fiecare gen la fiecare zece locuri). Înregistrarea candidaților independenți a fost efectuată în baza criteriului principal al numărului de semnături pe listele de subscripție⁴² (cel puțin 2000, cel mult 2500 pentru bărbați și cel puțin 1000, cel mult 2500 pentru femeile candidate). Până la 18 iunie au fost înregistrați 23 de concurenți electorali din 24. CEC a respins înregistrarea candidatului independent Ion Stegărescu din motivul lipsei numărului suficient de semnături ale susținătorilor⁴³. Numărul de semnături necesare pentru candidații independenți este în conformitate cu standardele internaționale⁴⁴. Totuși, ar trebui subliniat faptul că restricția prevăzută de Codul electoral⁴⁵ potrivit căreia un cetățean poate semna în sprijinul unui singur candidat nu este justificată și limitează libertatea de alegere. Deși misiunile ENEMO anterioare au recomandat modificarea legii pentru a permite alegătorilor să semneze în sprijinul mai multor candidați în procesul de colectare a semnăturilor, recomandarea nu a fost luată în considerație și prevederea respectivă continuă să fie în contradicție cu standardele internaționale.

CEC a stabilit ordinea de înscriere a celor 23 de concurenți electorali în buletinul de vot în funcție de ordinea depunerii cererilor lor de înregistrare. Dacă doi sau mai mulți concurenți electorali au prezentat listele de candidați în aceeași zi, ordinea de înscriere în buletin a fost decisă prin tragere la sorți. CEC a refuzat⁴⁶ să înregistreze simbolul electoral al Partidului „Noua Opțiune Istorică”, care era foarte asemănător cu cel al Partidului Politic PAS. Drept urmare, Partidul „Noua Opțiune Istorică” va fi singurul concurent electoral din buletinul de vot fără un simbol. ENEMO consideră că în acest fel se va evita confuzia alegătorilor, care ar fi putut apărea în cazul utilizării simbolurilor similare.

Numărul total al candidaților la funcția de deputat înscriși pe listele blocurilor electorale și partidelor politice și ale altor organizații social-politice, inclusiv candidatul independent, este de 1796. Până la data de 25 iunie CEC a aprobat modificări în listele de candidați ale trei⁴⁷ partide politice și altor organizații social-politice.

Moldovei; Alianța pentru Unirea Românilor; Partidul Verde Ecologist; Partidul legii și dreptății; „Puterea poporului”; Partidul Regiunilor din Moldova; „Patrioții Moldovei”; Partidul Schimbării; „Noua opțiune istorică”; Partidul Muncii.

⁴⁰ Blocul Electoral "Renato Usatii"; Blocul Electoral al Comuniștilor și Socialiștilor.

⁴¹ Ion Stegărescu; Veaceslav Valico.

⁴² Articolul 86, alineatul (2) al Codului Electoral.

⁴³ În conformitate cu Hotărârea CEC Nr. [5037](#) din 18.06.2021, Ion Stegărescu a prezentat doar 1870 semnături, dintre care 400 nu erau valabile.

⁴⁴ [Codul de Bune Practici în Materie Electorală](#) prevede că numărul de semnături ar trebui să reprezinte mai puțin de 1% dintre alegătorii din circumscripția respectivă.

⁴⁵ Articolul 47, alineatul (5) al Codului Electoral

⁴⁶ Hotărârea CEC Nr. [5041](#) din 22.06.2021.

⁴⁷ Partidul Politic "[PAS](#)"; Mișcarea profesioniștilor "[Speranta-Надежда](#)"; Partidul Politic "[Democrația Acasă](#)".

Campania electorală și finanțarea acesteia

A. Campania electorală

Campania electorală este definită ca perioadă de activitate care se desfășoară cu scopul de a-i determina pe alegători să-și exprime voturile pentru alegerea unui sau altui concurent electoral și care începe, pentru fiecare concurent electoral, la data înregistrării acestuia de organul electoral respectiv și se încheie la data excluderii concurentului electoral din alegeri sau în ziua votării.⁴⁸ ENEMO a observat faptul că unii concurenți electorali erau deja înregistrați, în timp ce documentele depuse la CEC de către alți concurenți electorali erau pendinte, ceea ce a creat spațiu pentru perioade inegale de agitație electorală, contrar bunelor practici⁴⁹. Misiunea a remarcat câteva cazuri raportate despre desfășurarea agitației electorale înainte de termenul-limita stabilit sub formă de apeluri telefonice cu îndemnarea de a vota pentru un anumit candidat/potențial concurent electoral.

O serie de dispoziții referitoare la agitația electorală contravin standardelor internaționale, cum ar fi interzicerea simbolurilor de stat și a imaginilor consacrate în Codul electoral,⁵⁰ în timp ce datele impare pentru lansarea campaniilor electorale de către candidați afectează principiul egalității de șanse⁵¹.

Agitația electorală a avut un început lent, majoritatea concurenților electorali bazându-se mai degrabă pe mici adunări cu alegătorii (sau întâlniri la scară redusă) decât pe cele de anvergură. Observatorii MIOA a ENEMO au remarcat indiferența față de măsurile anti-COVID-19 în timpul acestor întâlniri (participanții nu purtau măști și nu respectau distanța socială). Nerespectarea de către partide și candidați a normelor impuse pentru a asigura sănătatea alegătorilor implicați în aceste evenimente trezește îngrijorare, la fel și lipsa de impunere a acestor măsuri de către autoritățile polițienești.

Nivelul agitației electorale vizibile sporește constant pe măsură ce se apropie Ziua alegerilor. Agitația electorală se desfășoară preponderent prin intermediul mass-media tradiționale și al celei online, al platformelor rețelelor sociale, panourilor de publicitate, sondajelor din ușă în ușă, distribuirii broșurilor și pliantelor (fiind instalate în acest scop corturi în centrul orașelor) și prin organizarea întâlnirilor cu alegătorii. Principalele mesaje ale concurenților electorali se axează pe aspecte sociale și economice, pe viitorul geopolitic al țării, pe proiectele de infrastructură și pe problemele legate de corupție.

⁴⁸ Art. 1 din Codul electoral.

⁴⁹ Comisia de la Veneția Codul bunelor practici în materie electorală, I.1.3.v.

⁵⁰ Art. 52 alin. (8) din Codul electoral: „Nu pot fi utilizate în scop de publicitate electorală imagini ce reprezintă instituții de stat sau autorități publice, atât din țară cât și de peste hotare, ori organizații internaționale. Se interzice combinarea de culori și/sau sunete care invocă simboluri naționale ale Republicii Moldova ori ale altui stat, utilizarea materialelor în care apar personalități istorice ale Republicii Moldova sau de peste hotare, simbolistica unor state străine sau organizații internaționale sau imaginea unor persoane oficiale străine.”

⁵¹ Comisia de la Veneția pentru democrație prin drept, Avizul nr. 190/2002, „Codul bunelor practici în materie electorală”, Punctul 2.3

În termen de 3 zile de la lansarea oficială a perioadei electorale, autorităților publice locale (APL) li s-a cerut să stabilească și să asigure un număr minim de spații dedicate postărilor electorale, precum și să identifice un număr minim de locații pentru organizarea întâlnirilor cu alegătorii. Cu toate acestea, potrivit celor raportate de observatorii ENEMO, nu întotdeauna este posibil să fie creat spațiu suficient în locurile dedicate pentru toți cei 23 de concurenți electorali, fapt ce conduce la inegalitate în asigurarea vizibilității campaniilor acestora ceea ce contravine bunelor practici și standardelor internaționale, deși ar trebui menționat faptul că astfel de spații dedicate materialelor electorale nu se bucură de popularitate printre concurenții electorali.

Frecvent în discursurile concurenților electorali au fost remarcate mesaje de intoleranță. Unele dintre aceste mesaje conțineau aspecte xenofobe, rusofobe, de discriminare rasială, națională, de gen și a minorităților sexuale. În vederea combaterii discriminării și incitației la ură, CEC le-a propus concurenților electorali și reprezentanților mass-media să semneze un Cod de conduită⁵², însă, deocamdată, doar 2 partide l-au semnat.

Egalitatea de șanse trebuie garantată tuturor concurenților electorali, aceasta fiind exprimată prin atitudinea neutră a instituțiilor centrale și locale în perioada desfășurării activităților instituționale.⁵³ Legislația Republicii Moldova nu definește resursele administrative sau utilizarea necorespunzătoare a acestora, care, prin natura sa, poate fi identificată ca utilizare de bunuri publice sau resurse financiare, prin promovarea de politici publice sau utilizarea imaginii instituționale ce poate influența opțiunea de exprimare a votului, fapt ce creează condiții pentru concurenții politici cu care ei tind să se deprindă. Totuși, în acest sens, Codul electoral cuprinde anumite dispoziții prin care se interzice folosirea resurselor administrative în scopuri electorale și conține prevederi împotriva abuzului de mandat/putere sau de resurse administrative în perioada alegerilor.⁵⁴

Misiunea ENEMO ridică motive de îngrijorare în legătură cu numărul de încălcări raportate în perioada electorală, care indică tendința autorităților publice de a favoriza anumiți candidați. Implicarea autorităților publice în campania electorală a fost remarcată în câteva domenii. Printre altele, cele mai vizibile încălcări depistate de observatori și definite ca utilizare abuzivă a resurselor administrative sunt considerate vizitele efectuate la instituțiile publice și agitația electorală în cadrul întreprinderilor municipale din câteva raioane.⁵⁵

În unele cazuri, primarii și reprezentanții APL s-au implicat în agitația electorală și au demonstrat preferințele politice în hotărârea lor de a desemna sau nu un spațiu în scopul organizării întâlnirilor concurenților electorali cu alegătorii pentru un anumit partid (Orhei). Mai mult, administrațiile municipale declară în mod intens și indirect rezultatele atinse în perioada guvernării lor ca pe un rezultat al partidului pe care îl simpatizează (Șor, Taraclia). Potrivit interlocutorilor ENEMO, organele polițienești favorizează BECS.⁵⁶ Unii dintre

⁵² [Cod de Conduita APA2021.pdf \(cec.md\)](#)

⁵³ Comisia de la Veneția pentru democrație prin drept, Avizul nr. 190/2002, „Codul bunelor practici în materie electorală”

⁵⁴ Parlamentul Republicii Moldova, Legea nr. 1381 din 08/12/1997, modificată, „Codul electoral al Republicii Moldova”, Art. 52, alin. 7.

⁵⁵ Igor Dodon la Anenii Noi; reprezentanții BERU la Bălți.

⁵⁶ DI Vasile Bolea (PSRM) a intimidat primarii independenți la Cahul, implicând Inspectoratul de Poliție.

interlocutorii Misiunii consideră deplasarea Președintelui Sandu prin țară drept utilizare necorespunzătoare de resurse administrative, cu toate că activitățile Președintelui Sandu nu cad sub incidența definiției de agitație electorală prevăzute de Codul electoral.

Misiunea a fost informată despre un număr de cazuri suspecte de cumpărare a voturilor.⁵⁷ Câțiva interlocutori ai Misiunii și-au exprimat îngrijorarea în privința influenței ample și accesului BECS exclusiv în zona de frontieră cu Transnistria, menționând, în special, posibila transportare organizată a alegătorilor din Transnistria și cumpărarea voturilor acestora.

B. Finanțarea campaniei electorale

Finanțarea partidelor politice și a campaniei electorale este reglementată de câteva acte legislative, inclusiv de Codul electoral, Legea privind partidele politice, Legea contenciosului administrativ, Legea privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi, Codul penal și actele normative emise de CEC.

Concurenții electorali sunt obligați să deschidă un cont bancar cu mențiunea „Fond electoral”, iar toate donațiile și cheltuielile legate de campania electorală trebuie realizate prin intermediul acestui cont bancar.⁵⁸ Interlocutorii Misiunii ENEMO au raportat că partidul PACE s-a confruntat cu dificultăți când a intenționat să deschidă un asemenea cont, deoarece EXIMBANK a tergiversat procesul, fapt ce s-a soldat cu lansarea cu întârziere a campaniei electorale a acestui partid. Mai mult, au fost exprimate îngrijorări privind prețul mare perceput pentru deschiderea unui astfel de cont pe care partidele mai mici nu și-l pot permite.

Concurenții electorali care nu vor deschide un cont bancar pentru mijloacele alocate campaniei electorale urmează să informeze CEC în termen de 3 zile de la data înregistrării lor în calitate de concurenți electorali. În acest caz, ei trebuie să desfășoare activități legate de campania electorală fără a suporta cheltuieli financiare.

În termen de 3 zile după deschiderea contului bancar, concurentul electoral urmează să prezinte primul raport financiar în adresa CEC. Ulterior, concurenți electorali urmează să prezinte rapoarte săptămânale despre finanțare și cheltuielile suportate în perioada campaniei electorale.

Aceste rapoarte financiare sunt publicate pe site-ul web al CEC⁵⁹, care este conform cadrului GRECO, dat fiind faptul că asigură transparența donațiilor.⁶⁰ ENEMO a remarcat faptul că unii concurenți electorali⁶¹ au prezentat rapoarte incomplete în perioada campaniei electorale. CEC a publicat pe site-ul web informația, potrivit căreia concurenții electorali sunt obligați să prezinte informațiile lipsă și/sau raportul corectat în termen de 3 zile, încercând astfel să

⁵⁷ Magazine sociale deschise de Șor la Orhei, Basarabeasca, Cimișlia și Cantemir. (În general, populația din zonele rurale cele mai nevoiașe este cea mai susceptibilă la această încălcare), Șor la Moscova (Rusia)

⁵⁸ Legea nr. 667 din 08/12/1997, modificată, „Codul electoral al Republicii Moldova”, Art. 43, „Rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale”.

⁵⁹ [Sustinerea financiară | \(cec.md\)](http://www.cec.md)

⁶⁰ [CM-Rec 2003 4 - financing of political parties \(coe.int\)](http://www.coe.int)

⁶¹ Blocul electoral „Renato Usatfi”, „Partidul Acțiune și Solidaritate ” (PAS), Platforma „Demnitate și Adevăr ” (PDA), „Partidul Acțiune Comună – Congresul Civic”.

sporească transparența și să aplice dispozițiile actelor normative cu privire la finanțarea campaniei electorale. Concurenții electorali au corectat rapoartele și au îndeplinit aceste obligații la timp.

CEC verifică rapoartele prezentate, însă nu dispune de mecanisme juridice și resurse pentru a examina sursele donațiilor și a le corela cu veniturile declarate de către donatori (îngrijorările se referă la verificarea surselor donațiilor de peste hotare, lipsa metodologiei de evaluare a surselor de donații altele decât cele bănești).

Majoritatea reprezentanților intervievați ai partidelor regionale⁶² au subliniat faptul că voluntarii nu primesc nicio compensație monetară. Potrivit celor relatate, și managerii campaniilor regionale muncesc fără a fi remunerați, în pofida faptului că pentru mulți dintre ei implicarea în activitățile campaniei reprezintă o activitate cu norma întreagă. Acest fapt trezește îngrijorare în ceea ce privește finanțarea ascunsă și netransparentă a campaniei electorale.

Mass-media

A. Peisajul mediatic

Peisajul mediatic din Republica Moldova este divers și polarizat, fiind absentă independența editorială și capacitatea de a asigura o reflectare echilibrată din cauza concentrației puternice a proprietății asupra posturilor TV locale controlate de persoane afiliate anumitor partide.⁶³

Mass-media tradițională

Mass-media tradițională, în special, sectorul audiovizualului, continuă să joace un rol esențial în perioada alegerilor. În timp ce televiziunea rămâne a fi sursa primară de informații politice și în același timp cea mai influentă, s-a redus semnificativ consumul de presă scrisă.

În conformitate cu legea, partidelor li se alocă timp de emisie fără plată la televiziunea și radiodifuziunea națională. Potrivit majorității interlocutorilor, în special, la nivel local, în perioada de raportare concurenții electorali nu au avut interes să valorifice această șansă.

Câțiva interlocutori mediatici ai MIOA a ENEMO și-au exprimat îngrijorarea privind discursul de instigare la ură sau discriminare. Majoritatea acestor cazuri sunt generate online

⁶² PAS, Șor, PLATFORMA DA.

⁶³ ENEMO IEOM nu va realiza activități de monitorizare a mass-media. Constatările și concluziile din această secțiune sunt formulate pe baza întâlnirilor cu interlocutorii care activează în domeniul mediatic din RM și pe baza monitorizării activității organismului responsabil pentru controlul activității mass-media (Consiliul Coordonator al Audiovizualului).

și sunt frecvent direcționate împotriva concurenților electorali, membrilor de partid și simpatizanților acestora.⁶⁴

Mass-media online și rețelele sociale

Costurile mari pentru publicitate în perioada alegerilor dezavantajează partidele mai mici și contribuie la utilizarea rețelelor sociale, în special, a Facebook și Instagram în calitate de platformă pentru a comunica mesajele adresate electoratului.

Dat fiind faptul că rețelele sociale prezintă o sursă importantă de știri și joacă un rol semnificativ în reflectarea campaniei electorale, lipsa unor reglementări concrete cu privire la media online și rețelele sociale dă naștere unor preocupări despre răspândirea știrilor false unui număr de beneficiari vizați și, prin urmare, influențează formarea opiniei politice.

B. Cadrul juridic de reglementare a mass-media

Condițiile de reglementare a serviciilor TV și radio în perioada alegerilor sunt stipulate în Codul serviciilor media audiovizuale și Codul electoral, în timp ce presa scrisă și media online sunt reglementate de Asociația Presei Independente. În mod concret, pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, CEC a impus reglementări suplimentare asupra mass-media.⁶⁵ De rând cu stabilirea normelor pentru mass-media în perioada campaniei electorale și în perioada votării, CEC a lansat invitația adresată concurenților electorali și reprezentanților mass-media de a semna un cod de conduită care să reglementeze conduita mass-media și reflectarea campaniei electorale.⁶⁶ Până în prezent, nici un reprezentant mass-media nu a semnat acest cod de conduită.

Cadrul de reglementare oferă tuturor partidelor o reflectare echitabilă, echilibrată și imparțială, precum, iar concurenților electorali – timp de emisie gratuit sau spațiu în presa scrisă.⁶⁷ Partidelor și candidaților li se permite să folosească un timp limitat de emisie gratuit oferit de posturile naționale de televiziune și radio pentru a comunica și influența alegătorii și timp de emisie gratuit pentru publicitate la serviciile publice TV și radio.

Conformitatea mass-media cu normele și procedurile de asigurare cu informații referitoare la procesul electoral este monitorizată de Consiliul Audiovizualului (CA) și raportată bisăptămânal CEC, în timp ce presa scrisă și mass-media online, inclusiv rețelele sociale nu sunt monitorizate de autorități, iar contestațiile pot fi depuse la instanțele de judecată. Pe de altă parte, CA a raportat ENEMO probleme legate de monitorizarea posturilor naționale de televiziune și radiodifuziune în legătură cu reflectarea campaniei electorale. În principiu, Consiliul Audiovizualului se confruntă cu probleme tehnice legate de mijloacele software de monitorizare, pe lângă faptul insuficienței de personal care să activeze în calitate de monitori.

⁶⁴ RAPORTUL nr. 4 | Misiune de observare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021

<https://promolex.md>

⁶⁵ CEC, Regulamentul nr. 4834 privind reflectarea campaniei electorale la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 <https://bit.ly/2TX9HoC>

⁶⁶ <https://bit.ly/3gU4VRN>

⁶⁷ Art. 69 și Art. 70 din Codul electoral

În prezent, CA dispune doar de 4 monitori care monitorizează 15 prestatori de servicii mass-media.

Principalele tendințe identificare în timpul alegerilor prezidențiale din 2020 au rămas intacte. ENEMO remarcă anumite deficiențe persistente referitoare la peisajul mediatic, în special aferent monitorizării mass-media online. Sunt întreprinși insuficienți pași pentru a monitoriza mass-media online, inclusiv rețelele sociale, în vederea abordării știrilor falsificate, agitației electorale negative și dezinformării online, în special prin identificarea costurilor posibile ce implică publicitatea achitată și sursele acestora⁶⁸.

În cursul campaniei electorale, posturile naționale de televiziune și radiodifuziune sunt obligate prin lege⁶⁹, în timp ce posturile locale și regionale sunt în drept să organizeze dezbateri electorale desfășurate în timpul orelor de maximă audiență și difuzate în direct. Mulți interlocutori consideră această dispoziție problematică în termeni de securizare a participării candidaților. Concomitent, posturile radio se confruntă cu dificultăți din cauza amendamentelor operate Codului electoral în ceea ce privește timpul de emisie radio a dezbaterilor ce urmează a fi organizate la ora 19:00, care nu este timpul de maximă audiență la radio, fiind contradictorii dezbaterilor programate la televiziune. Interlocutorii presupun că în intervalul de timp menționat candidații invitați la dezbaterile organizate la televiziune nu vor accepta să participe la dezbaterile radio. Unele canale mediatice transmit dezbaterile nu doar la TV, dar și în direct pe site-ul web⁷⁰, pe pagina de Facebook⁷¹ și pe YouTube⁷².

Unele canale mediatice locale au informat observatorii ENEMO despre faptul că partidele nu sunt interesate să participe la dezbateri, motiv din care au fost contramandate unele runde. Mai mult, potrivit interlocutorilor de la nivel local, partidele afirmă că nu au acces la posturile TV, în timp ce reprezentanții media reclamă interesul limitat al concurenților electorali de a accepta timpul de emisie gratuit în vederea prezentării programului său electoral și informării alegătorilor.

Reprezentarea femeilor și a bărbaților

Cel mai important act juridic care promovează participarea femeilor în politică și egalitatea dintre bărbați și femei este Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Capitolul II din această lege se referă în mod special la crearea de șanse egale pentru femei în domeniul public, care cuprinde ocuparea de funcții publice, reflectarea în mass-media, implicarea în alegeri și în activitățile partidelor și ale organizațiilor socio-politice. În această privință, partidele politice sunt obligate să respecte o cotă minimă de 40% pentru reprezentarea ambelor genuri pe lista candidaților și în organismele de conducere.

⁶⁸ Raportul final ENEMO, Alegerile prezidențiale din 2020, <https://bit.ly/3iX7u6T>

⁶⁹ Art. 70 alin. (3) din Codul electoral

⁷⁰ Jurnal TV, TVR Moldova

⁷¹ Moldova 1, Pro TV, TVR Moldova, Jurnal TV, TV 8 etc.

⁷² Jurnal TV, Moldova 1

În mod similar, Codul electoral prevede faptul că lista de candidați trebuie să respecte cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele genuri. Poziționarea candidaților pe listă este realizată conform următoarei formule: minimum 4 candidate pentru fiecare 10 mandate. În cazul în care cerința nu este respectată, lista candidaților nu este înregistrată. În cazul modificării listei, cerința privind cota de gen trebuie respectată. ENEMO menționează faptul că pentru alegerile parlamentare anticipate din 2021, toate listele candidaților prezentate pentru înregistrare au respectat cerința privind cota minimă de gen. Unul dintre partide, Partidul Verde Ecologist are 52% de femei candidate. Patru partide au poziționat femei pe primele locuri în lista candidaților.⁷³

Conform legislației, în caz de retragere a unui deputat în Parlament (DP), postul vacant este suplinit de următorul candidat de pe lista partidului, a blocului electoral sau a organizației socio-politice.⁷⁴ Nu există reglementări concrete în caz de retragere a unei femei DP, în vederea asigurării faptului că numărul de femei din Parlament nu este redus.

Legislația nu prevede cote de reprezentare de gen pentru organele electorale. Toți cei 9 membri ai CEC sunt bărbați. În pofida absenței cotei, femeile sunt reprezentate adecvat la nivelul inferior al comisiilor electorale. Cele 37 de consilii electorale de circumscripție includ în total 336 de membri, din care 220 sunt femei (65%), iar 116 sunt bărbați (35%). În ceea ce privește posturile de conducere, 81% din secretarii consiliilor electorale de circumscripție, 54% din președinți și 46% din adjuncții președinților sunt femei.

Incluziunea persoanelor cu dizabilități

Republica Moldova a ratificat Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPcD) în 2010. Protocolul opțional la Convenție a fost semnat în 2018. Mai mult, în 2012 a fost adoptată Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Legea prevede că statul le asigură persoanelor cu dizabilități (PcD) dreptul și oportunitatea de a alege și de a fi alese, dreptul la proceduri și materiale de vot adecvate, accesibile și ușor de înțeles și de utilizat etc.

În 2016 CEC a adoptat Regulamentul cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități.⁷⁵ Regulamentul urmărește scopul de a asigura accesul liber al PcD la procesul electoral, stabilind, printre altele, faptul că CEC, în limita posibilităților, va asigura persoanelor cu dizabilități dispozitive speciale adaptate sporirii accesibilității acestora la exercitarea de sine stătătoare a dreptului de vot: buletine în limbaj Braille, lupe etc. De asemenea, legea prevede că organismele administrației publice locale sunt responsabile pentru amplasarea rampelor la secțiile de votare în caz de necesitate. Indiferent de aceste acte normative, numărul secțiilor de votare accesibile PcD este în continuare un motiv de

⁷³ Partidul Verde Ecologist, AUR, Partidul Lege și Justiție, Partidul Noua Opțiune Istorică.

⁷⁴ Legea nr.39 despre statutul deputatului în Parlament, Art. 2 (10) din 07/04/1994.

⁷⁵ [Regulamentul](#) nr.4463 din 26.01.2016.

îngrijorare, iar ENEMO va monitoriza implementarea acestor reglementări în practică în Ziua alegerilor. Merită menționat faptul că majoritatea consiliilor electorale de circumscripție nu dispun de informații referitoare la numărul de secții de votare accesibile.

Concomitent, lipsesc cerințe care să impună concurenții electorali să folosească limbajul semnelor pentru publicitatea electorală sau să publice alte materiale electorale în format accesibil. Acest fapt reduce accesul PcD la informații importante privind campania electorală. Doar 2 concurenți electorali – PAS și PUN – au publicat programul/materiale electorale în limbajul Braille.

CEC a întreprins unele măsuri pentru a asigura implicarea PcD în procesul electoral, de exemplu, site-ul web al CEC include opțiunea de a schimba dimensiunea textului, unul dintre materialele video realizat în cadrul programului educațional pentru alegători descrie accesibilitatea secțiilor de votare, unele dintre spoturile video despre alegeri includ interpretarea prin limbajul semnelor, iar în Ziua alegerilor secțiile de votare vor fi dotate cu cabine de vot pentru PcD, lupe și buletine în limbaj Braille.

Contestații și recursuri

Examinarea contestațiilor este reglementată de Codul electoral⁷⁶ și de Regulamentul CEC privind procedura de examinare și soluționare a contestațiilor de către organele electorale în perioada electorală.⁷⁷ Instanțele de judecată examinează contestațiile referitoare la alegeri în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură civilă și ale Codului administrativ.

Alegătorii și concurenții electorali pot contesta acțiunile/inacțiunile și hotărârile organelor electorale, cât și acțiunile/inacțiunile concurenților electorali. Depunerea unei contestații în instanța de judecată trebuie să fie precedată de contestația administrativă anterioară în organismul electoral de conducere ierarhic superior. Contestațiile privind acțiunile/inacțiunile concurenților electorali urmează a fi depuse direct în instanță. Contestațiile împotriva acțiunilor și hotărârilor CEC urmează a fi depuse la Curtea de Apel Chișinău. Hotărârile instanțelor de judecată pot fi atacate într-o instanță superioară în termen de o zi. Hotărârea Curții Supreme de Justiție (CSJ) este finală. Curtea Constituțională examinează constituționalitatea legilor și hotărârilor adoptate de autoritățile publice și pronunță hotărâri de validare a rezultatelor alegerilor.

Contestațiile privind acțiunile/inacțiunile concurenților electorali, precum și hotărârile și acțiunile/inacțiunile CEC urmează a fi examinate în termen de 5 zile calendaristice, iar contestațiile referitoare la acțiunile și hotărârile consiliilor electorale de circumscripție și BESV urmează a fi examinate în termen de 3 zile calendaristice. Având în vedere perioada scurtă a procesului electoral și importanța asigurării unei remedieri juridice eficiente,

⁷⁶ Art. 71-75.

⁷⁷ [Hotărârea nr.3353](#) din 20.07.2010.

ENEMO consideră că 5 zile pentru soluționarea contestațiilor este o perioadă considerabil de lungă. Problema examinării contestațiilor în timp util a fost relevată în practică.

Una dintre cele mai importante contestații s-a referit la numărul secțiilor de votare constituite în străinătate. La 6 iunie câteva partide⁷⁸ au depus contestații la Curtea de Apel Chișinău împotriva Hotărârii CEC nr.4966, cerând să fie anulate hotărârile CEC nr.4966 și nr.4974⁷⁹ și să oblige CEC să mărească numărul de secții de votare deschise în străinătate. Curtea de Apel a pronunțat hotărârea sa în data de 17 iunie, anulând Hotărârea CEC. La 18 iunie, CEC a atacat hotărârea la CSJ care a pronunțat o hotărâre în data de 22 iunie prin care a respins contestația CEC. Astfel, a fost nevoie de mai mult de 10 zile (cu implicarea câtorva recursuri depuse de partide, examinarea neconstituționalității unor acte normative) pentru a pronunța hotărârea privind contestațiile referitoare la unul dintre cele mai dezbătute aspecte ale alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie.

În ceea ce privește cazul menționat mai sus, Curtea Constituțională a pronunțat o importantă hotărâre privind solicitarea Partidului “Platforma Demnitate și Adevăr” (PDA) de a verifica constituționalitatea dispozițiilor juridice privind atacarea hotărârilor CEC direct la Curtea de Apel fără a urma procedura preliminară de contestare a acestora la CEC. Curtea Constituțională a declarat solicitarea inadmisibilă, deși a menționat că o contestație poate fi depusă direct la Curtea de Apel fără a urma procedura preliminară atunci când Hotărârea CEC nu este un act individual. ENEMO consideră că aceasta este o hotărâre importantă care clarifică actele normative de procedură existente privind căile de atac a hotărârilor CEC. De asemenea, aceasta garantează o remediere eficientă, dat fiind faptul că nu este rezonabilă depunerea unei contestații la același organism care a pronunțat hotărârea, prelungind doar perioada de timp pentru soluționare.

Un alt caz care demonstrează faptul că intervalele de timp existente și procedurile de depunere a contestațiilor sunt prea lungi și obscure - este contestația depusă de PDA la Curtea de Apel Chișinău, prin care atacă Hotărârea CEC din 5 iunie de constituire a 44 secții de votare pentru alegătorii din Transnistria, solicitând reducerea numărului acestora până la 28. Curtea de Apel a respins contestația ca fiind inadmisibilă pe motiv că reclamantul nu a respectat procedura obligatorie și nu a depus contestația inițială /solicitarea preliminară la CEC.⁸⁰ PDA a atacat hotărârea la CSJ, care a anulat-o și a întors cauza la Curtea de Apel pentru reexaminare.⁸¹ La situația din 25 iunie hotărârea încă nu a fost pronunțată, demonstrând faptul că procesul este deosebit de lung. De asemenea, actele normative privind depunerea contestațiilor și organismele competente sunt ambigue, fapt ce creează bariere suplimentare pentru soluționarea eficientă a contestațiilor.

Interpretarea diferită a actelor normative privind autoritatea competentă care examinează contestațiile a fost ilustrată și în altă cauză, atunci când CEC a respins contestația, potrivit căreia CEC nu dispune de competența necesară, deoarece cauza se referea la acțiunile unui

⁷⁸ PAS, PDA, PUN, Blocul electoral “Renato Usatîi”, AUR, Partidul Democrația Acasă (DAP), Partidul Acasă Construi Europa (PACE). Curtea a comasat toate contestațiile într-un singur dosar.

⁷⁹ Hotărârea CEC nr.4966 din 05/06/21 de constituire a 139 de secții de votare în străinătate și Hotărârea nr.4974 din 08/06/21 de majorare a numărului de secții de votare până la 146.

⁸⁰ Curtea s-a bazat pe art. 208 alineatul (3) și art. 163 din Codul administrativ.

⁸¹ [Hotărârea](#) CSJ din 18 iunie 2021.

concurrent electoral.⁸² Hotărârea a fost atacată la Curtea de Apel care a anulat-o, menționând că CEC deține competența de a examina contestația. CEC a atacat hotărârea la CSJ.

O altă problemă aferentă aplicării actelor normative este respingerea contestației pornind de la argumentul că reclamantul nu a fost în stare să dovedească încălcarea dreptului său. CEC a respins contestația ce ține de folosirea necorespunzătoare a mijloacelor publice, indicând faptul că reclamantul nu s-a înregistrat în calitate de concurrent electoral și nu a reușit să demonstreze încălcarea dreptului prevăzut de Art. 17 din Codul administrativ. Respingerea a fost atacată la Curtea de Apel și CSJ, care a admis Hotărârea CEC. CSJ a invocat același argument pe care l-a invocat CEC, stabilind că reclamantul în calitate de potențial alegător nu a reușit să demonstreze încălcarea dreptului său.⁸³ De menționat că deși garantează dreptul alegătorilor de a depune contestații, Codul electoral nu prevede condiții obligatorii, inclusiv cerința de a dovedi încălcarea dreptului.

ENEMO consideră că termenele prelungite și deosebit de lungi pentru examinarea și soluționarea contestațiilor, precum și actele normative ambigue referitoare la organismul competent care să examineze contestațiile și calitatea procesuală/*locus standi* nu asigură dreptul la o remediere eficientă. În unele cazuri, atât CEC, cât și instanțele de judecată folosesc o abordare formală pentru a respinge contestațiile. Acest fapt contravine principiului unui sistem eficient de examinare a contestațiilor prevăzut de Comisia de la Veneția.⁸⁴

La situația din 25 iunie, la CEC erau depuse 12 contestații, din care una a fost satisfăcută; 2 au fost expediate altor autorități competente; 3 erau pendinte și 6 au fost declarate inadmisibile. În total, au fost depuse 18 recursuri în legătură cu 7 hotărâri CEC (atât la Curtea de Apel, cât și la CSJ). Dintre acestea 7 au fost parțial satisfăcute; 4 au fost declarate inadmisibile; iar 7 se află în proces de examinare.

Observatori

Codul electoral și Regulamentul CEC privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora⁸⁵ sunt principalele documente juridice care reglementează drepturile și acreditarea observatorilor locali și internaționali.

CEC urmează să acrediteze reprezentanții organizațiilor internaționale, guvernelor străine și organizațiilor neguvernamentale (ONG-uri). Observatorii locali pot fi cetățeni ai Republicii Moldova care reprezintă ONG-uri sau concurenți electorali. Hotărârea despre înregistrarea observatorilor locali se adoptă în termen de 5 zile, iar în cazul observatorilor internaționali termenul este de 10 zile. Cu toate că pentru alegerile parlamentare anticipate ENEMO nu s-a

⁸² Contestația a fost înaintată de BECS împotriva PAS, menționând utilizarea abuzivă a resurselor publice din motivul că imaginea Președintelui apare pe materialele tipărite.

⁸³ [Hotărârea](#) CSJ din 11 iunie 2021 Octavian Țăcu împotriva Blocului electoral al comuniștilor și socialiștilor (BECS).

⁸⁴ [Codul bunelor practici în materie electorală](#), II.3.3. Comisia de la Veneția, 2002.

⁸⁵ Regulamentul CEC nr. 332 din 24.10.2006.

confruntat cu tergiversarea înregistrării observatorilor săi, merită de remarcat faptul că termenul de 10 zile este prea lung, având în vedere perioadele scurte ale proceselor electorale.

ONG-rile joacă un rol important în asigurarea alegerilor democratice și sunt interlocutori relevanți pentru misiunile internaționale de observare. ENEMO cooperează strâns cu toate organizațiile locale de monitorizare a alegerilor și încearcă să fortifice și să promoveze organizațiile societății civile preocupate de alegeri și reformele democratice. Potrivit informațiilor care au devenit cunoscute MIOA a ENEMO, unul dintre concurenții electorali a depus o sesizare la CEC împotriva uneia dintre cele mai respectate și cunoscute organizații de monitorizare a alegerilor, Promo-LEX, prin care a pretins că în raportul său, organizația a avut o atitudine parțială, favorizând alți concurenți electorali.⁸⁶ CEC a emis un răspuns adresat Promo-LEX, informând despre comportamentul misiunilor de monitorizare a alegerilor și statutul acestora în perioada electorală.

ENEMO consideră astfel de sesizări din partea concurenților electorali urmate de un răspuns ambiguu emis de autoritatea competentă superioară în materie electorală drept o tentativă de a influența activitățile de monitorizare a alegerilor și de a submina credibilitatea întregului proces de monitorizare. Un proces electoral echitabil și eficient cu participarea organizațiilor de monitorizare contribuie la consolidarea poziției pozitive a statului nu doar în ochii propriilor cetățeni, dar și ai partenerilor internaționali. Acest tip de comportament nu va contribui la dezvoltarea unui mediu electoral sănătos, care ar duce spre edificarea unui proces electoral transparent și durabil în țară.

La situația din 25 iunie, erau acreditați 1105 de observatorii locali și 292 de observatori și experți internaționali. Din numărul total de observatori locali, 989 au fost acreditați din partea Promo-LEX, din care 48 pentru secțiile de votare din străinătate.

Despre ENEMO

Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) este o organizație neguvernamentală internațională care reprezintă o rețea de organizații civice neguvernamentale naționale, fondată pe 29 septembrie 2001, la Opatija, Croația. Aceasta este formată din 21 de organizații de monitorizare naționale din 17 țări din Europa Centrală și de Est și Asia Centrală, inclusiv 2 state ale Uniunii Europene.

⁸⁶ La 11/06/21, Blocul electoral al comunistilor și socialiștilor a depus o sesizare la CEC referitoare la Raportul nr.3 prezentat de Promo-LEX în data de 10/06/21. Reclamantul nu este de acord cu observațiile Promo-LEX, potrivit cărora 28 de secții de votare ar fi suficiente pentru populația din Transnistria (comparativ cu hotărârea CEC de a constitui 44 secții de votare la acel moment). Suplimentar, reclamantul nu este de acord cu recomandarea Promo-LEX de a constitui cel puțin 150 de secții de votare în străinătate, având în vedere numărul de cetățeni care se află peste hotare și solicitările de a vota exprimate în cadrul alegerilor anterioare.

ENEMO își propune să susțină interesul comunității internaționale în promovarea democrației în regiune prin evaluarea proceselor electorale și a mediului politic și prezentarea unor rapoarte de monitorizare corecte și imparțiale. Misiunile internaționale de observare ale ENEMO utilizează repere și standarde internaționale pentru alegerile democratice pentru a evalua procesul electoral și cadrul legal al țării gazdă. ENEMO și toate organizațiile membre ale acesteia au aprobat Declarația de principii privind observarea alegerilor internaționale din 2005 și Declarația principiilor globale pentru observarea și monitorizarea non-partizană a alegerilor de către organizațiile civice. Fiecare observator al ENEMO a semnat Codul de conduită pentru observatorii electorali internaționali.

Organizațiile membre ale ENEMO au monitorizat peste 250 de alegeri naționale și au instruit peste 240.000 de observatori.

Până în prezent, ENEMO a organizat 35 de misiuni internaționale de observare a alegerilor în 10 țări: Albania 2021, Alegeri parlamentare; Moldova 2020, Alegeri prezidențiale; Muntenegru 2020, Alegeri parlamentare; Serbia 2020, Alegeri parlamentare; Ucraina 2020, Alegeri locale; Moldova 2019, Alegeri locale; Ucraina 2019, Alegeri parlamentare anticipate; Ucraina 2019, Alegeri prezidențiale; Moldova 2018-2019, Alegeri parlamentare; Armenia 2018, Alegeri parlamentare anticipate; Moldova 2016, Alegeri prezidențiale; Ucraina 2015, Alegeri locale; Ucraina 2014, Alegeri parlamentare; Ucraina 2014, Alegeri prezidențiale; Ucraina 2013 – organizarea repetată a alegerilor parlamentare din 2012 în 5 MEC; Kosovo 2013, Alegeri locale, primul tur; Ucraina 2012, Alegeri parlamentare; Kosovo 2011, organizarea repetată a alegerilor parlamentare; Kosovo 2010, Alegeri parlamentare; Kârgâzstan 2010, Alegeri parlamentare; Ucraina 2010, Alegeri prezidențiale, turul doi; Ucraina 2010, Alegeri prezidențiale, primul tur; Kosovo 2009, Alegeri locale; Moldova 2009, Alegeri parlamentare; Georgia 2008, Alegeri prezidențiale; Kârgâzstan 2007, Alegeri parlamentare; Ucraina 2007, Alegeri parlamentare; Ucraina 2006, Alegeri locale în Poltava, Kirovograd și Cernihiv; Ucraina 2006, Alegeri parlamentare; Kazahstan 2005, Alegeri prezidențiale; Albania 2005, Alegeri parlamentare; Kârgâzstan 2005, Alegeri prezidențiale; Kârgâzstan 2005, Alegeri parlamentare; Ucraina 2004, Alegeri prezidențiale, organizarea repetată a turului doi; Ucraina 2004, Alegeri prezidențiale.

Organizațiile membre ale ENEMO sunt: Centrul pentru Inițiative Civice – CCI, Bosnia și Herțegovina; Centrul de tranziție democratică – CDT, Muntenegru; Centrul de Monitorizare și Cercetare – CeMI, Muntenegru; Centrul pentru Alegeri Libere și Democrație – CeSID, Serbia; Mișcarea pentru apărarea drepturilor alegătorilor „GOLOS”, Rusia; GONG, Croația; Societatea internațională pentru alegeri corecte și democrație – ISFED, Georgia; Asociația KRIIK, Albania; Asociația Cetățenilor MOST, Macedonia; Promo-LEX, Moldova; OPORA, Ucraina; Societatea pentru Cultura Democrată SDC, Albania; Centrul anticorupție Transparency International (TIAC), Armenia; Centrul de monitorizare a alegerilor și studii democratice (EMDS), Azerbaidjan; Comitetul Helsinki din Belarus (BHC), Belarus; FSCI, Kazahstan; Institutul Democrat din Kosovo (KDI), Kosovo; Coaliția pentru democrație și societatea civilă, Kârgâzstan; Centrul de Cercetare, Transparență și Responsabilitate (CRTA), Serbia; Obcianske OKO (OKO), Slovacia; Comitetul Alegătorilor din Ucraina (CVU), Ucraina.